

Odgovori obitelji u riziku na (ne)djelovanje državnih institucija

UDK: 364-787.24(497.5)

37.018.26

Primljen: 7. 8. 2020.

Prihvaćen: 4. 3. 2021.

Stručni rad

Ante Grčić, doktorand
Filozofski fakultet, Sveučilište
u Splitu, Split, Hrvatska
agrcic2@ffst.hr

prof. dr. sc. Maja Ljubetić
Filozofski fakultet, Sveučilište
u Splitu, Split, Hrvatska
ljubetic@ffst.hr

dr. sc. Toni Maglica
Filozofski fakultet, Sveučilište
u Splitu, Split, Hrvatska
tmaglica@ffst.hr

Sažetak

Obiteljima u riziku često je potrebna dodatna podrška za njihovo kvalitetno funkcioniranje, stoga su često usmjerene na državne institucije (Centar za socijalnu skrb, stručne službe škole i dr.) da bi dobili podršku i pomoć, posebice savjetodavnu. Cilj istraživanja bio je saznati obiteljska iskustva s državnim institucijama u pružanju podrške obiteljima u riziku i reakcije obitelji u riziku na izostalu podršku državnih institucija. Podatci su prikupljeni polustrukturiranim intervjuom s 14 sudionika (majke, očevi i djeca) korisnika organizacije civilnoga društva MoSt iz Splita, a razgovori su analizirani tematskom analizom. Rezultati analize pokazuju da očekivana pomoć i podrška nadležnih državnih institucija ponekad izostaje, a u tim situacijama obitelji najčešće biraju nedjelotvorna ponašanja kao odgovore na neispunjena očekivanja (osjećaj bespomoćnosti, agresija i odustajanje).

Ključne riječi: državne institucije, obitelj, rizični čimbenici

1. Uvod

Interes znanosti i struke za pitanja obitelji i njena funkcioniranja ne jenjava u različitim znanstvenim područjima (filozofija, psihologija, socijalna pedagogija i dr.). Stoga, ne začuđuje veliki broj određenja obitelji kao rezultata različitih polazišta

u njenu razumijevanju i objašnjenju – struktura, funkcije, funkcionalnost, odnosi, važnost koju obitelj ima za pojedinca i sl. (Ljubetić 2012; Mikkelsen i Frederiksen, 2011; McDermott, 2008; Kelly, 2002; Bennett i Grimley, 2001; Silverstein i Auerbach, 1999). Na određenje pojma obitelji značajan utjecaj imaju sociogospodarski društveni uvjeti, trenutne znanstvene spoznaje te religijske i filozofske dogme koje većina ljudi u nekom trenutku prihvaća (Shaffer, 1996). Tako Keresteš (2002, 83) navodi da je obitelj „složena i povezana cjelina, hijerarhijski organiziran sustav koji se sastoji od manjih podsustava (bračni, roditeljski, braće i sestara) pa stoga obiteljsku zajednicu čini složen odnos među članovima koji ujedno ostvaruju brojne socijalne odnose izvan svojih obitelji“. Bez obzira na raznolikost pristupa objašnjenju obitelji, na koju se u literaturi nailazi, ipak većina suvremenih autora suglasna je da je obitelj društvena zajednica čije je jedno od temeljnih obilježja stalna interakcija s okruženjem te osobina da djeluje kao izrazito dinamičan i promjenjiv sustav. Upravo ta dinamičnost i promjenjivost, kako naglašavaju Maleš i Kušević (2011), rezultat je većim dijelom i promjena koje doživljava društvo kojega je dio, a istodobno, u osnovi njezina preobražaja je i transformacija društva u cjelini.

Jednim od najrelevantnijih modela objašnjenja funkcioniranja suvremene obitelji smatraju se „ekološki, procesni i integrativni modeli koji obitelj promatraju kao sustav te koji na sveobuhvatan način objašnjavaju složenost obitelji i roditeljstva“ (Maglica, 2017, 4). Osnivač ekološke sustavne teorije ljudskog razvoja, Urie Bronfenbrenner (1985), pojedinca „smješta“ u širi ekološki sustav koji uključuje užu i širu obitelj, prijatelje, školu, ustanove zaposlenja, lokalnu zajednicu te šire društvo (Reić Ercegovac, 2010). Upravo su to prostori odnosno, sustavi koji obiluju izazovima, mogućnostima i prilikama koje mogu blagotvorno ili patogeno djelovati na zdrav i cjelovit razvoj pojedinca i njegove obitelji. Stoga, opravdano je govoriti o mikro, egzo, makro i krono sustavima (Bronfenbrenner i Morris, 1998; prema Skupnjak, 2012), kao onima unutar kojih se nalaze rizični i zaštitni čimbenici koji pojedinca i obitelj čine ranjivima ili ga/ju osnažuju. Rizičnim čimbenicima smatraju se „značajke na biološkoj, psihološkoj, obiteljskoj, društvenoj ili kulturnoj razini koje prethode i povezane su s većom vjerojatnošću ishoda problema“, dok se s druge strane zaštitnim čimbenicima smatraju „obilježja na biološkoj, psihološkoj razini, razini obitelji ili zajednice (uključujući vršnjake i kulturu) koji su povezani s manjom vjerojatnošću problemskih ishoda ili koje smanjuju negativan utjecaj čimbenika rizika na ishode problema“ (Arthur i sur., 2002, 81). I jedne i druge moguće je pronaći u pet područja i to: pojedinac, obitelj, škola, susjedstvo, zajednica. Mnogi autori (Dryfoos, 1990; McWhirter i sur., 1993; Bouillet i Uzelac, 2007; Maglica, 2017; Ricijaš i sur., 2016) naglašavaju da su oni pojedinci (pri čemu se poglavito misli na djecu i mlade) koji su povremeno ili trajno izloženi nekom od rizika (kako osobnih tako i onih iz okru-

ženja) u opasnosti od razvijanja problema u ponašanju (napuštanje škole, zlouporaba droga, maloljetnička delinkvencija i/ili trudnoća, suicidalnost mladih, nasilje, ovisnost o kockanju, plašljivost, povučenost, potištenost, nemarnost i lijenost, deficit pažnje, neurotski uvjetovani problemi u ponašanju, nediscipliniranost (nepoštovanje pravila i autoriteta), laganje, krađe, hiperaktivnost i sl. U takvim situacijama i pojedinci i njihove obitelji trebaju pomoć uže i šire društvene zajednice kako bi razvili djelotvornije strategije i tako ojačali svoje kapacitete za suočavanje s izazovima (Ljubetić, 2007; Reić-Ercegovac, 2010; Maglica, 2017; McDermott, 2008; Mikkelsen i Frederiksen, 2011).

UNICEF (2008) navodi da se podrška obiteljima odnosi na osnaživanje roditelja za ispunjavanje temeljne uloge u podizanju i odgoju djece te osiguravanje odgovarajuće brige za svoju djecu. Republika Hrvatska odlučila se za zakonodavno opredjeljenje koje pruža podršku obiteljima, a koje proizlazi iz ustavne odredbe koja člankom 62, stavkom 1. izrijeком navodi: „Obitelj je pod osobitom zaštitom države“ (NN, 05/14). Također, Hrvatska je ratificirala niz specifičnih međunarodnih dokumenata te je shodno tome dužna u cijelosti uskladiti svoje zakonodavstvo prema tim dokumentima, a oni se odnose na pružanje potpore društva obiteljima u riziku. Pravni okvir, a posljedično i odnos države prema djetetu, artikuliran je u nekoliko temeljnih pravno-civilizacijskih dokumenata. Prvi među njima je Deklaracija o ljudskim pravima donesena 1948. godine. U kontekstu ovog rada, u njoj se izrijeком spominje obitelj kao „prirodna i temeljna jedinica društva koju društvo i država imaju pravnu obvezu štiti“ (Deklaracija o ljudskim pravima, 1948., čl. 16, st. 3.). Deklaracija je dokument koji prije svega ima moralnu snagu te predstavlja osnovu na kojoj bi se trebao temeljiti odnos države i društva prema obitelji. Djeca, shvaćena kao dio obitelji, zaštićena su ovim dokumentom, no s obzirom na njihovu tjelesnu i psihičku nezrelost i činjenicu da neka prava koja im pripadaju ne mogu ostvariti bez podrške odraslih, nametnula se potreba da se pravima djeteta pristupi specifično i s posebnom pozornošću. Uvažavajući navedeno, 1959. godine donosi se Deklaracija o pravima djeteta koja je trideset godina poslije poslužila kao osnova za izradu Konvencije o pravima djeteta. Konvencija ne predstavlja puki katalog djetetovih prava, već i popis obveza koje država mora ispuniti spram njega (Konvencija o pravima djeteta, 1990). Usporede li se odredbe Konvencije s Bronfenbrennerovim sustavima djetetova okruženja, pronalaze se podudarnosti deskriptivne i preskriptivne naravi. Konvencija o pravima djeteta svojim nazivom, a onda i sadržajem, stavlja dijete u središte, prepoznajući njegove razvojne kapacitete i mikrosustav koji ga okružuje, a to je njegova obitelj. Prepoznajući važnost roditelja u djetetovu razvoju, Konvencija nalaže vladama pojedinih stranaka dužnost osiguravanja potpore roditeljima kako bi mogli osigurati skrb i što kvalitetniji odgoj svojoj djeci. Ne zaustavljajući se samo na

državi, Konvencija o pravima djeteta prvi je međunarodni sporazum koji pod izrazom „nadležna tijela“ izrijeком priznaje i ulogu nevladinih udruga/organizacija, predviđajući aktiviranje i angažiranje svih koji mogu pridonijeti dječjem razvoju. U kontekstu Bronfenbrennerova modela, očito je da odredbe Konvencije, nakon djeteta koje je u središtu, opisuju i mikrosustav(e) koji ga okružuje: roditelji, proširena obitelj i zajednica (čl. 5.), sve institucije koje pomažu obitelji (čl. 18.) i svaka druga osoba koja je dio djetetova mikrosustava (čl. 16.). Istodobno, reguliraju se i drugi sustavi i odnosi pa tako unutar mezosustava obvezuju se javne ili privatne ustanove socijalne skrbi, sudovi, državne uprave i zakonodavna tijela (čl. 3.), jamči se pravo na obrazovanje (čl. 28.) te se uređuju odnosi svih sudionika obrazovnih ustanova prema djetetu i roditeljima (čl. 29.). Egzosustav uključuje zakonodavstvo (čl. 19.), kulturu, običaje i vjeru specifičnog djetetova okruženja (čl. 30.) te krivični zakon (čl. 40.), a također regulira niz prava i podrške djetetu i obitelji. Posljednja struktura u ekološkom modelu, makrosustav, nema svoju alternaciju u člancima Konvencije o pravima djeteta jer je njena alternacija sama Konvencija. Makrosustav, shvaćen kao stav i ideologija kulture u kojem se dijete razvija, određen je upravo ovakvim, temeljnim pravno-civilizacijskim dokumentima. Kao što je vidljivo iz Konvencije, s ciljem zaštite djeteta, reguliraju se svi sustavi koji ga okružuju. U svoj ekološki model (Bronfenbrenner i Morris, 1998; prema Skupnjak, 2012), naknadno uvode i petu dimenziju, kronosustav, koja se odnosi na promjene u sustavima tijekom vremena (Skupnjak, 2012). Kronosustav obuhvaća promjene ili dosljednosti osobnih karakteristika pojedinca, ali istodobno i promjene/dosljednosti okruženja u kojem pojedinac živi i razvija se kao što su primjerice, obiteljska struktura, socioekonomski status, (ne)zaposlenost, zdravstveni status i dr. (Bronfenbrenner, 1994). Shvaćen u kontekstu pružanja podrške pojedincu i obitelji, kronosustav je značajan čimbenik kojega je nužno uvažavati pri dizajniranju programa i pružanju konkretne pomoći i potpore. U analizi makrosustava sljedeći je korak uočavanje tijela i institucija koje izvršavaju sadržaje propisane u Konvenciji. Već spomenuti Ustav Republike Hrvatske i Obiteljski zakon slijede odredbe Konvencije, ali je moguće uočiti krucijalnu razliku među njima. Naime, Konvencija obiluje deskriptivima pa se i prethodna usporedba s ekološkim modelom može jasno razabrati. Iz perspektive pedagogije, ona je informativnija jer eksplicitno detektira svako djetetovo okruženje koje predstavlja značajan utjecaj na njegove razvojne ishode. Obiteljsko pravo pak, obiluje preskriptivima – strogim pravilima, dužnostima i zabranama. Iz njega je moguće iščitati da je dijete u fokusu, ali ne opisuje se njegovo okruženje. Ono uglavnom propisuje. Iz Obiteljskog se prava mogu iščitati stav i odluka za zaštitu obitelji, ali ne i načini jer je fokus na zabranama pa podrška obiteljima u ovom Zakonu nije vidljiva. Podrška obitelji više se očituje u Zakonu o socijalnoj skrbi u kojem se decidirano navode oblici podrške

obiteljima kroz instituciju Centra za socijalnu skrb, ali i Centara za pružanje usluga u zajednici. U samom definiranju socijalne skrbi, Zakon o socijalnoj skrbi očituje se kao nadopuna Obiteljskom zakonu jer je usmjeren na rizične obitelji i dijete u riziku. Za potrebe ovog rada fokus se usmjerava na one stavke Zakona koje se odnose na dijete ili obitelj. „Socijalna je skrb javna djelatnost kojom se osiguravaju i ostvaruju mjere i programi namijenjeni socijalno ugroženim osobama, kao i osobama u nepovoljnim osobnim ili obiteljskim okolnostima.“ (NN 130/17) Nepovoljne obiteljske okolnosti odnose se na rizične čimbenike u obiteljskom okruženju navedene u uvodu ovoga rada. U navođenju korisnika socijalne skrbi uočava se jedna zanimljivost. Od devet opisanih kategorija korisnika, osam ih se odnosi na pojedince: samca, dijete, trudnicu ili roditelja, odraslu osobu s invaliditetom, odraslu osobu žrtvu nasilja, staru ili nemoćnu osobu, ovisnika te na kraju beskućnika. Jedna kategorija odnosi se na obitelj „kojoj je zbog poremećenih odnosa ili drugih nepovoljnih aktivnosti potrebna stručna pomoć ili podrška“ (NN 130/17). Iz navedenog proizlazi činjenica da je i u pravu sadržan koncept rizičnih obitelji te potreba njihova osnaživanja. Slijedom toga, zakonom su predviđene socijalne usluge koje obuhvaćaju aktivnosti, mjere i programe namijenjene sprječavanju, prepoznavanju i rješavanju problema i poteškoća pojedinca i obitelji te poboljšanju kvalitete njihova života u zajednici. U kontekstu ovoga rada, zanimljive su usluge savjetovanja i pomaganja. Prema Zakonu o socijalnoj skrbi te usluge odnose se na pojedinca i obitelji, a obuhvaćaju sve oblike stručne pomoći za nadilaženje obiteljskih teškoća. Nadalje, usluga intenzivne podrške obitelji u krizi je savjetodavno-terapijska i socijalno-edukativna, a pruža se s ciljem unaprjeđivanja obiteljskih odnosa. Pružatelji ovih usluga su stručni radnici Centra za socijalnu skrb, doma socijalne skrbi, Centra za pružanje usluga u zajednici te udruge, vjerske zajednice, druge pravne osobe te obrtnici koji pružaju socijalne usluge. Svi navedeni pružatelji usluga dužni su pružati usluge u zasebnoj organizacijskoj jedinici na način i pod uvjetima propisanim Zakonom o socijalnoj skrbi. Licenciranje različitih pružatelja usluga pomak je prema aktivnoj socijalnoj državi koja se temelji na socijalnoj koheziji. Socijalna kohezija temelji se na partnerstvu svih pružatelja socijalnih usluga u pomoći i zaštiti ranjivih članova zajednice (Ropac i Stašević, 2018). Najdjelotvorniji, sustavan i cjelovit pristup podrazumijeva izravno i neizravno pružanje potpore cjelokupnoj obitelji. Naime, ako se iz intervencije u koju je izravno uključeno dijete isključe roditelji, mala je vjerojatnost da će intervencija biti djelotvorna upravo zbog interakcija roditelja i djeteta u obiteljskom kontekstu (koji će vrlo vjerojatno ostati nepromijenjen). Istodobno, u situacijama u kojima se izravna intervencija provodi s roditeljima primjerice, s ciljem unaprjeđivanja komunikacije s djetetom ili modificiranja roditeljskog odgojnog stila vrlo je vjerojatno kako će mo-

guće promjene biti uočljive u ponašanju djeteta kao odgovor na promjenu ponašanja roditelja.

Svrha i cilj istraživanja

Razvidno je da na međunarodnoj i nacionalnoj razini postoji obvezujući zakonodavni okviri s ciljem osiguravanja potpore djeci i obiteljima u riziku, no nameće se pitanje njegove operacionalizacije, odnosno primjene i realizacije zakonske regulative u praksi. Cilj istraživanja je dubinski razumjeti iskustava obitelji u riziku s državnim institucijama.

Istraživačka pitanja

Uvažavajući navedenu svrhu i cilj istraživanja postavljena su sljedeća istraživačka pitanja:

1. Kakva su iskustva obitelji u riziku s državnim institucijama u pružanju podrške obiteljima u riziku?
2. Kakve su reakcije obitelji u riziku na izostalu podršku državnih institucija?

Metoda istraživanja

U skladu s ciljem istraživanja korištena je kvalitativna metoda polustrukturiranog intervjua. Hammarberg, Kirkman i de Lacey (2016) ističu da su kvalitativne metode prikladne ako se istražuju iskustva iz perspektive sudionika istraživanja. Za prikupljanje podataka korišten je polustrukturirani intervju te primijenjena kvalitativna metodologija. Naime, istraživači su željeli steći uvid u osobna iskustva sudionika i njihovu subjektivnu percepciju podrške, ali i njihove specifične odgovore kada je očekivana podrška izostala. Maxwell (1996; prema Milas, 2005) ističe da se uvidima u osobno iskustvo dolazi do razumijevanja koje situacija ima za sudionike pri čemu se u obzir uzima subjektivna dimenzija podrške. Tematska analiza koja se smatra bazičnom kvalitativnom metodom i preporučuje se za potrebe ovakvih istraživanja (Braun i Clarke, 2012) korištena je za analiziranje prikupljenih podataka.

Ispitanici i način provođenja ispitivanja

Ovdje predstavljeni rezultati dio su većeg istraživanja provedenog na uzorku od 14 sudionika (7 roditelja, od čega 2 oca i 5 majki te 7 djece), korisnika usluga savjetovanja koje pruža organizacija civilnoga društva, udruga MoSt u Splitu. Intervjui su se, uz informiranu suglasnost sudionika, snimali te su se vodile zabilješke o po-

našanjima sudionika, ali bilježile misli i osjećaji istraživača, provoditelja intervjua. Djeca, sudionici istraživanja, bila su u dobi od 14 do 17 godina te nije bilo potrebe za potpisivanjem suglasnosti roditelja. Ipak, roditelji su bili informirani te su dali svoju dozvolu za provedbu intervjua koji su provedeni individualno i odvojeno s djetetom te s roditeljima. I jednima i drugima zagarantirana je anonimnost.

Rezultati i diskusija

Radi preglednosti, rezultati (pregled kodova i tema koje su iz njih proizašle) prikazani su tablično (Tablica 1).

Tablica 1. Istraživački kodovi i generirane teme

Tema	Kodovi
Procjena podrške državnih institucija	Izostala Prisutna
Reakcije obitelji na izostanak podrške	Osjećaj bespomoćnosti Agresija Odustajanje

1. tema: *Procjena podrške državnih institucija*

Ova tema obuhvaća izjave djece i njihovih roditelja o procijenjenoj podršci državnih institucija, a odgovor su na istraživačka pitanja: *Jesi/jeste li se i kome prije civilne udruge obraćali za pomoć? Jesi/jeste li bili zadovoljni pruženom pomoći?* Sudionici su najčešće navodili odgojno-obrazovne institucije koje djeca pohađaju i centar za socijalnu skrb. Rezultati su pokazali da sudionici imaju vrlo različita iskustva što potkrjepljuju njihovi iskazi. Primjerice, **doživljena podrška:** „(...) zato šta neki baš znaju s njim i lipo potpuno susretljivo i ne govore mu s nekim neverbalnim stvarima da je zločest...dok na primjer školska logopedica on je njoj famozan on je njoj pristojan ona se zeza s njim pa mi onda pričala kako treba izvinit profesorici iz glazbenog pa se ona s njim smije (...).“ (R/4) ili **potpuni izostanak podrške:** „Psihologica u školi (...) ja mislim da ja nju ni ne znam (...).“ (D/1); „(...) ako dođen do žene koja bi trebala pružat pomoć sa suda je pošalju tamo oni operu ruke svoje i reću a znate mi dalje tu ne možemo, da san ja opet psihološku pomoć san triba tražit znači ono šta bi država trebala osigurat nego ja san iša priko MoSt-a i iša san priko mojih branitelja (...).“ (R/1).

Nakon ovih iskaza djece i roditelja opravdano je bilo istražiti načine reagiranja djece i roditelja na uskraćenu podršku i pomoć.

2. tema: *Odgovori obitelji na izostanak podrške*

Kako bi se dobio uvid u odgovore sudionika na izostalu podršku i pomoć državnih institucija, postavljena su pitanja: *Kako si/ste se tada osjećao/osjećali? Što si/ste tada radio/radili kada je očekivana pomoć izostala?* Dobiveni podaci pokazuju da roditelji u uzorku najčešće odgovaraju na tri načina:

- osjećajem bespomoćnosti: „(...) *ja sama nisam uspjela ništa (...) godinu i pol dana ja sama nisam se pomakla sa te točke (...) šta ja mogu?*“ (R/5)
- agresijom: „(...) *osobno bi je stuka da je to isprid mene rekla dobila bi trisku da bi se 60 dana vrtila oko sebe, asti glupa li je, isto tako ne može svatit ovo sve šta se dogodilo u startu (...).*“ (R/1)
- odustajanjem: „(...) *jednostavno se presta truditi, više ga ne motivira ni sport (...) razred, ovolišni su (gestikulacija), viču budalo (...) on sidi i gleda u pod (...).*“ (R/4); „(...) *jer mi smo bili baš ono lini na svaku prozivku iz škole. Nismo ni išli. U jednu ruku i logično (...).*“ (R/7)

Razvidno je da su roditelji iz ovog uzorka istraživanja uglavnom imali doživljaj izostanka podrške državnih institucija što je i bio razlog zbog kojega su se za pomoć obratili ili su pak bili upućeni na Udrugu civilnog društva. No, potrebno je imati na umu da državne i nevladine organizacije imaju različite odgovornosti pri čemu su državne, osim na pružanje izravne pomoći, usmjerene i na kontrolu za razliku od nevladinih koje su usmjerene isključivo pružanju pomoći. To je, kao i činjenicu maloga uzorka sudionika, potrebno uvažiti pri zaključivanju pa je i dobivene rezultate potrebno uvjetno shvaćati.

Najčešće roditelji iz ovoga uzorka ističu negativna iskustva s državnim institucijama opisujući međusobne odnose kao one utemeljene na moći: „*Šta oni mislu da su najpametniji!*“ (R/2); odbijanju: „*a govori (...) da oni više ne mogu ništa učiniti.*“ (R/4); manjku razumijevanja: „*Ne zna ona kako je meni s njen (...).*“ (R/7); pristupu koji nije usmjeren na pojedinca: „*(...) nije on ka i drugi.*“ (R/2); te posebice, ističu nedostatak motivacije za gradnju odnosa i istinsku uključenost službenika u državnim institucijama: „*(...) briga njih (...) kažu da oni ne mogu ništa, ali uzimaju plaću svaki misec.*“ (R/6).

Kako se tijekom intervjua iskristaliziralo i pitanje odgovora sudionika na očekivanu, a izostalu podršku (državnih) institucija tako se značajnim smatralo steći uvid u odgovore obitelji u riziku na izostajanje podrške. Iz dobivenih odgovora razvidno je da su se oni kretali na kontinuumu od osjećaja bespomoćnosti, preko odustajanja

do agresije. Vrlo je vjerojatno da su upravo to ona ponašanja koja su roditelje i dovela u situaciju da je obitelj u riziku te posljedično, do pojave problema u ponašanju djeteta. Stoga se značajnim čini, pri izricanju mjere i planiranju intervencije, definiranje uloge i očekivanja pružatelja i primatelja usluge (intervencije) kako bi se prevenirale neugodne, frustrirajuće i razočaravajuće situacije te da upravo one ne bi postale „okidač“ za agresivne ispade roditelja.

Zaključak

Obitelji u riziku imaju potrebu za povremenom ili trajnom podrškom u roditeljstvu kako bi osnažili svoje kapacitete te tako umanjili i/ili otklonili utjecaje rizičnih čimbenika na dijete/djecu i obitelj u cijelosti. U protivnom, dijete/djeca su u riziku od nastanka i razvijanja različitih problema u ponašanju što cijelu obitelj, shvaćenu kao sustav, čini još ranjivijom i rizičnijom. Budući da je obitelj samo dio cjelokupnog ekološkog sustava jednog društva, očekuje se da svi drugi podsustavi djelotvorno podupiru i pružaju pomoć obitelji u riziku. Iako zakonska regulativa na to obvezuje državne institucije evidentno je da su one povremeno nedostavno djelotvorne što je frustrirajuće za roditelje/obitelji koje očekuju pomoć i podršku. Stoga se predlaže, na temelju iskustava i pozitivne prakse udruga civilnog društva kakva je primjerice MoSt iz Splita, dodatno ekipirati i obrazovati ljudske resurse i to iz redova visoko motiviranih i primjereno osposobljenih volontera. Naime, iskustva sudionika iz ovoga uzorka (što nije zbog obimnosti prikazano u ovom radu) pokazala su da upravo oni mogu djelotvorno odgovoriti na specifične potrebe obitelji u riziku.

Literatura

- Arthur, M. W., Hawkins, J. D., Pollard, J., Catalano, R. F., i Baglioni, A.J. Jr. (2002). Measuring Risk And Protective Factors For Substance Use, Delinquency, And Other Adolescent Problem Behaviors: The Communities That Care Youth Survey, *Evaluation Review*, 26(6), 575-601. <https://doi.org/10.1177/0193841X0202600601>
- Bennett, J. E., i Grimley, L. K. (2001). Parenting in the global community: a cross – cultural international perspective. U M. J. Fine, i S.W. Lee, (Eds.), *Handbook of Diversity in Parent Education. The changing faces of parenting and parent education*, (pp. 97-132). CA: Academic Press.
- Bouillet, D., i Uzelac, S. (2007). *Osnove socijalne pedagogije*. Školska knjiga.
- Braun, V. i Clarke, V. (2012). Thematic analysis. U H. Cooper, P. M. Camic, D. L. Long, A. T. Panter, D. Rindskopf, i K. J. Sher (Eds.), *APA handbook of research methods in psychology, Vol. 2: Research designs: Quantitative, qualitative, neuropsychological, and biological* (pp. 57-71). American Psychological Association.
- Bronfenbrenner, U. (1989). Ecological systems theory. *Annals of Child Development* ,6, 187–249.

- Dryfoos, G. J. (1990). *Adolescents At Risk: Prevalence and Prevention*. Oxford University Press.
- Hammarberg K., Kirkman, M. i de Lacey, S. (2016). Qualitative research methods: when to use them and how to judge them, *Human Reproduction*, 31(3), 498–501. <https://doi.org/10.1093/humrep/dev334>
- Keresteš, G. (2002). *Dječje agresivno i prosocijalno ponašanje u kontekstu rata*. Jastrebarsko, Naklada Slap.
- Maglica, T. (2017). *Obilježja roditeljstva i odnos roditelja prema kockanju kao prediktori kockanja muške djece*. Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb, Sveučilište u Zagrebu.: doktorska disertacija.
- Ricijaš, N., Dodig Hundrić, D., Huić, A. i Kranželić, V. (2016). Kockanje mladih u Hrvatskoj - učestalost igranja i zastupljenost problematičnog kockanja. *Kriminologija i socijalna integracija*, 24(2), 24-47. <https://doi.org/10.31299/ksi.24.2.2>
- Maleš, D. i Kušević, B. (2011). Nova paradigma obiteljskoga odgoja. U D. Maleš (Ur.), *Nove paradigme ranoga odgoja*, (str. 41-67). Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zavod za pedagogiju.
- McDermott, D. (2008). *Developing caring relationships among parents, children, schools, and communities*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc.
- McWhirter, J. J., McWhirter, B. T., McWhirter, A. M., i McWhirter, E. H. (1993). *At-risk youth: A comprehensive response*. Thomson Brooks/Cole Publishing Co.
- Kelly, P. (2000). The dangerousness of youth-at-risk: the possibilities of surveillance and intervention in uncertain times. *Journal of Adolescence*. 23(4): 463-476. <https://doi.org/10.1006/jado.2000.0331>
- Mikkelsen, G. i Frederiksen, K. (2011) Family-Centred Care of Children in Hospital—A Concept Analysis. *Journal of Advanced Nursing*, 67, 1152-1162.
- Milas, G. (2005). *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*. Naklada Slap.
- Obiteljski zakon (2015, 2019). *Narodne novine* 103/2015., 98/2019.
- Reić Ercegovac, I. (2010). *Subjektivna dobrobit tijekom tranzicije u roditeljstvo* Sveučilište u Zagrebu: doktorska disertacija.
- Ropac, D. i Stašević, I. (2018). *Socijalno i zdravstveno zakonodavstvo*. Zagreb: Medicinska naklada.
- Shaffer, D. R. (1996). *Developmental psychology: childhood and adolescence*. Brooks/Cole.
- Silverstein, L. B. i Auerbach C. L. (1999). Deconstructing the Essential Father. *American Psychologist*, 54 (6), 397-407.
- Skupnjak, D. (2012). TEORIJA RAZVOJA I UČENJA L. VYGOTSKOG, U. BRONFENBRENNERA I R. FEUERSTEINA KROZ PRIKAZ SLUČAJA. *Život i škola, LVI-II* (28), 219-228. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/95253>
- Ustav Republike Hrvatske (1990, 1997, 1998, 2000, 2001, 2010, 2014). *Narodne novine* 56/1990., 135/1997., 08/1998., 113/2000., 124/2000., 28/2001., 41/2001., 55/2001., 76/2010., 85/2010., 05/2014.
- UNICEF (2008). *Pravo djeteta na život u obitelji: stručna pomoć obiteljima s djecom i nadzor nad izvršavanjem roditeljske skrbi kao proces podrške za uspješno roditeljstvo*. M. Ajduković i T. Radočaj (Ur.). Ured UNICEF-a za Hrvatsku.

Responses of families at risk to (in)activity of state institutions

Abstract

Families at risk often need additional support for their quality functioning, so they are often directed to state institutions (Social welfare centre, school professional services, etc.) to receive support and assistance, especially co-unselling services. The aim of the research was to find out family experiences with state institutions in supporting families at risk and reactions of families at risk to the lack of support from state institutions. The data were collected in a semi-structured interview with 14 participants (mothers, fathers and children) from the civil society organization Most from Split, and the interviews were analyzed by a thematic analysis. The results of the analysis show that the expected assistance and support of the competent state institutions sometimes fail, and in these situations families usually choose ineffective behaviour as responses to unfulfilled expectations (feelings of helplessness, aggression and giving up).

Keywords: family, risk factors, state institutions

